

заполнения. – Институт законодательства и правовой информации Республики Казахстан, 2021. URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100023928#z855> (Дата обращения: 25.01.2024).

Шень Я., Ли Ш., Чен Я., Ци Ю., Чжан Ш. Оценка региональной потребности в оросительной воде и риска водоснабжения в засушливом регионе Северо-Западного Китая, 1989-2010.//Управление сельскохозяйственными водными ресурсами. – 2013. – Том 128. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0378377413001649> (Дата обращения: 15.01.2024).

Han Y., Jia S. An assessment of the water resources carrying capacity in Xinjiang//Water. – 2022. – Т. 14. – №. 9. – pp. 1510. URL: <https://www.mdpi.com/2073-4441/14/9/1510> (Дата обращения: 01.02.2024).

Национальный доклад о состоянии окружающей среды и об использовании природных ресурсов Республики Казахстан за 2022 год. – Астана: Министерство экологии и природных ресурсов Республики Казахстан, 2023.

Кукеева Ф., Ормышева Т., Байзакова К., Ауган М. Реки Или/Иртыш: «Жертва» казахстанско-китайских отношений//Журнал Академии стратегического менеджмента, 2018. URL: <https://www.abacademies.org/articles/is-iliirtysh-rivers-a-casualty-of-kazakhstanchina-relations-7304.html> (Дата обращения: 03.01.2024).

Ахмадиянова А.Е.

саясаттану және әлеуметтану кафедрасының магистранты,
Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қазақстан
E-mail: almirakhma2000@mail.ru

Ғылыми жетекші: PhD докторы, қауымдастырылған профессор
Бейсенова А.А.

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚАЗІРГІ ДІН САЛАСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК САЯСАТ

Қазақстанда негізгі принциптері Тәуелсіз Республиканың алғашқы жылдарынан бастап заңнамамен бекітілген полиэтникалық және поликонфессиялық мемлекет үшін бірегей, қоғамдық келісім мен жалпыұлттық бірлік қалыптасты. Тәуелсіздік алған сәттен бастап Қазақстан дін саласында өз саясатын қалыптастыру қажеттілігіне тап болды. Қазақстан көршілерімен салыстырғанда мұсылман елі емес екенін және басқа діні бар көптеген адамдар өмір сүргенін ескерсек, Үкімет Қазақстанда тұратын барлық діндер үшін оңтайлы саясат жүргізуі керек еді.

Сонымен қатар, ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің деректері бойынша Қазақстанда 120-дан астам ұлт тұрады және 18 конфессияны қамтитын 3808 діни бірлестік тіркелген. **Олардың ішінде:** ислам, православие, католик, протестант, Иегова Куәгерлері, Жаңа апостолдық шіркеу, Кришна сана қоғамы, еврей, бахаи, буддизм, Иса Мәсіхтің соңғы күнгі әулиелер шіркеуі (мормондар), муниттер.

Қазақстанда 18 конфессия және олардың жалпы саны 3808. Сонымен қатар, исламдағы діни бірлестіктердің саны басым, одан кейін православтар және Елуінші күн. Сонымен қатар, бірлестіктер саны 1-ден 6-ға дейін өзгертін діндер де бар, бұл елдегі конфессияаралық қатынастардың даму деңгейін анықтауды талап етеді. Бұл мақалада дін саласын құқықтық реттеу, осы саладағы нормативтік-құқықтық актілерді, әдебиеттер мен зерттеулерді талдауды қолдана отырып, Қазақстандағы дін саласының ағымдағы жағдайы қарастырылады. Зерттеу көрсеткендей, Қазақстандағы діни саясат тәуелсіздік **алған** сәттен бастап біртіндеп дамып келеді және діндегі деструктивті ағымдарды жою мақсатында халықпен, атап айтқанда жастармен көбірек ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын енгізу ұсынылады.

Біріншіден, кеңестік Қазақстан тарихында үстем дін болмағанын, атеизм үстемдік еткенін атап өткен жөн. Бірақ бүгінгі таңда Қазақстанда азаматтар діни сенім бостандығына ие және мемлекеттік реттеудің белгілі бір тарихы бар [1, Б. 113]. Шетелдік авторлардың пікірінше, КСРО ыдырағаннан кейін Орталық Азия елдері қабылдаған терроризмге және діни экстремизмге қарсы күрестің жаңа заңнамалық шаралары терең зерттеулер жүргізуді қиындатады. Сонымен қатар, діндердің радикалды ағымдарымен күресудің тиімді тетіктерінің бірі ақпараттық және идеологиялық жұмыс жүргізу, Ислам шеңберіндегі диалогты көтермелеу және БАҚ ұйымдарының діни мәселелерді жариялауын кеңейтуді қолдау болып табылады. Ол үшін ресми ислам дінбасылары оның беделін және діни білімді қабылдауын жақсарту, сенімін арттыру үшін халықпен ағартушылық, идеологиялық және ақпараттық жұмысты кеңейтуі тиіс [2].

Мысалы, КСРО ыдырағаннан кейінгі Орталық Азия елдеріндегі зерттеулер Үкіметтің діни ағымдарды басу стратегиясы радикалды исламның таралуын жоюда немесе азайтуда тиімсіз болғанын көрсетеді [3]. **Сонымен бірге, авторлардың пікірінше, бірнеше факторлар бар олар тұрақты дінаралық диалогқа қауіп төндіруі мүмкін:** азаматтардың әл-ауқатының төмендігі, атап айтқанда экономикалық проблемалар, саяси тұрақсыздық және екінші билік, аумақ немесе басқа себептерге байланысты діни топтар арасындағы қақтығыс. Сондықтан, егер мұндай факторлар орын алса, онда азаматтар осы қажеттіліктердің кейбірін қанағаттандыратын және болашаққа үміт беретін, бірақ басқа

топты жау ретінде анықтайтын деструктивті идеологияларға жүгінетін жеке адамнан топтық сәйкестікке ауысады [4, Б. 333]. Сондықтан мемлекетке халықпен ақпараттық және идеологиялық жұмыс жүргізу, сондай-ақ әлеуметтік саясатты дамытуға көңіл бөлу өте маңызды. Осыған байланысты біздің мемлекетімізде алғашқы кезден бастап діни мәселеге бірден көңіл бөлінгенін айтуымыз керек. Мәселен, 1992 жылы «Діни сенім бостандығы және діни бірлестіктер туралы» Қазақстан Республикасының Заңы қабылданды, ол ҚР Конституциясына сәйкес діни бірлестіктерді тіркеу тәртібі мен қызметін, мүліктік және еңбек құқықтық қатынастарын және діни қызметтің басқа да аспектілерін регламенттейді [5].

Діни саясатты дамытудағы келесі маңызды сәт Тұңғыш Президент Н.Ә. Назарбаевтың бастамасымен Қазақстан Халықтары Ассамблеясын (ҚХА) құру болып табылады.

Мемлекеттік мекеме бола отырып, ҚХА Қазақстанның түрлі діндері мен халықтары арасында бейбітшілік пен келісімге жәрдемдеседі. ҚХА-ның негізгі міндеттері әртүрлі мәдениеттерді сақтауға жәрдемдесу, азаматтардың санына қарамастан әрбір ұлт өкілінің жергілікті атқарушы органдарда және ел Парламентінде тыңдалуына ықпал ету болып табылады. ҚХА-ның айрықша ерекшелігі – Президенттің елдің барлық конфессиялық және діни бірлестіктерімен құрылымдық тік байланысы. Демек, ҚХА Қазақстанда толерантты ортаның қалыптасуына ықпал етті, онда әртүрлі діндердің пікірлері диалог үшін қолдау мен алаң тапты [6, Б.150]. Сонымен қатар, даму жылдарында ҚХА-ның саяси салмағы мен ықпалы, сондай-ақ оның сапалы дамуы дәйекті түрде өсті.

Бұдан әрі 2011 жылы «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» ҚР Заңы қабылданды, ол әркімнің ар-ождан бостандығына құқығын растайды, әркімнің діни сеніміне қарамастан тең құқығына кепілдік береді, халықтың мәдениеті мен рухани өмірін дамытудағы ханафи бағытындағы ислам мен православиелік христиандықтың тарихи рөлін мойындайды. Бұдан басқа, бұл заң басқа заңды актілерде белгіленген бұзушылықтар үшін жауапкершілікті көздейді [7].

2019 жылғы 25 сәуірде Н. Назарбаевтың конфессияаралық және өркениетаралық диалогты дамыту жөніндегі орталығы (бұдан әрі – орталық) құрылды. Ол 2018 жылғы қазанда Әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшыларының VI Съезіне қатысушылардың бастамасымен дін саласында үлкен жұмыс атқаруда [8].

Жұртшылық әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшыларының Съезін өткізу туралы бастамаға қызығушылық танытты. Бұл идеяны АҚШ, Франция, Англия, Египет сияқты жетекші елдердің президенттері, ықпалды саясаткерлер мен діни конфессиялардың жетекшілері қолдады. Әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшыларының бірінші съезі Астанада

2003 жылғы 23-24 қыркүйекте өтті. Съезге Еуропадан, Азиядан, Африкадан және Таяу Шығыстың 13 елінен келген ислам, христиандық, буддизм, иудаизм, синтоизм және даосизм және басқа да конфессиялардың өкілдері қатысты. Съезд бейбіт өмірге бет бұрған түрлі дін қайраткерлерінің бірлігі мен ынтымақтастығы идеясының өзектілігін және оларды іске асыру қажеттігін анықтады. Конгресстің шешімдері декларацияға енгізілді. Осылайша, бұл әлемдік діндер әр діннің мақсаты әділеттілік, шындық, адамгершілік және төзімділік сияқты құндылықтарды тәрбиелеу болуы керек деген идеяны қолдағанын растайды. Сонымен қатар, Қазақстан қоғамдық, дінаралық келісім мен ұлт бірлігіне қол жеткізуге көмектескен елге айналды.

2003 жылдан бастап Қазақстанда 7 съезд өткізіліп, әр жолы қатысушылар саны мен іс-шараның қамтылуы өсті. Бұл ретте 2022 жылы Рим папасының әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің VII съезіне қатысуы ерекше оқиға болды [9, Б. 40-45].

Сонымен қатар, жоғарыда айтылғандай, құру идеясы Тұңғыш Президентке тиесілі болды, ал ол отставкаға кеткеннен кейін және Қ.К. Тоқаев сайланғаннан кейін бұрынғы саясат діни көңіл-күйді бұзбай жалғасуда. Бұдан басқа, әлемдік деңгейде Қазақстан зайырлы мемлекет болып қала береді және тиімді диалог пен проблемалық мәселелерді шешу үшін алаңдар жасайды, сондай-ақ конфессияаралық диалогты дамытуға үлес қосады.

Діни экстремизмге қарсы күрес бойынша іс-әрекеттеріне де тоқталу қажет. Жалпы шетелдік дереккөздерде терроризмді идеологиялық қолдауға қарсы тұру, тұтқындарды радикалдандыру және дінаралық диалог құру туралы шешімдер кеңінен қарастырылуда. Мәселен, мысалы, А. Speckhard [10, Б. 251] өз жұмысында ең негізгі міндеттер жалдау үшін негіз болатын қақтығыстарды тоқтату үшін жұмыс істеу екенін айтады. Интернет және басқа да жалдау құралдары арқылы қақтығыс аймақтарындағы қатыгездіктердің фотосуреттері мен бейнелері шалғай аудандарда тұратындарға берілгенде, олар мұндай қозғалыстарға қосылуға осал болады. Сонымен қатар, автор террористік ұйымдармен бейбіт диалогтың маңыздылығын атап өтеді өйткені олар елдерде жүргізіліп жатқан саясатқа наразылықты білдіреді [10, Б. 277].

2000 жылдардың басында Сауд Арабиясында террористік актілер толқыны болды, содан кейін үкімет экстремизмнің интеллектуалды және идеологиялық негіздемемен күресу үшін «жұмсақ» күш қолданды. Бұл стратегия алдын алуға, оңалтуға және босатудан кейінгі күтімге (prac) бағытталған үш өзара байланысты бағдарламадан тұрады. Бағдарламаның жетістіктерінің бірі ретінде адамдар өздерінің сенімдерінен арылды және оңалтудан кейін мұндай қылмыстар жасамады деп санауға болады. Сонымен қатар, бірнеше жыл ішінде Сауд

Арабиясының экстремизм мен терроризмге қарсы жұмсақ стратегиясы өте перспективалы нәтижелер әкелді және экстремизммен күресетін басқа елдер Сауд Арабиясының тәжірибесін алып, Таяу Шығыста, Еуропада және Азияда қолданылады [11, Б. 97].

Индонезияда үкімет тұтқындарды террористерді радикалдандыру бағдарламасын бастаған кезде, бұл тұтқындарды ғана емес, олардың отбасыларын қоғамнан стигматизациясыз біртұтас қамтуды көздеді. тиімді күрес әдісімен сипатталады. **Бағдарлама экстремизмнің идеологиялық негіздерін бейтараптандыруға бағытталған және екі негізгі алғышарттарға негізделген, мысалы:** сендіру экстремистер тек басқа радикалдарды тыңдайды, ал екіншісі сендіру құралдары мен жұмсақ күштерді қолдануда [12]. Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, экстремизмге қарсы күрес және бейбіт дінаралық диалог құру халықпен және олардың идеологиясымен ақпараттық жұмыстың жұмсақ күші мен маңыздылығын қамтитынын анықтауға болады.

Осы жолда өз мемлекетіміздің саясатына тоқталу қажет. Қазіргі таңда Қазақстанның сауатты сыртқы діни саясаты ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз етуде маңызды рөл атқарды, өңірлік және жаһандық тұрақтылықты нығайтуға пайдалы әсер етті және басқа елдермен қарым-қатынастар мен әріптестікті жақсарту үшін негіз болды.

Қазіргі уақытта ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің Дін істері комитеті (бұдан әрі – Комитет) діни реттеу саласындағы уәкілетті орган болып табылады, ол мүдделі мемлекеттік органдармен және азаматтық қоғам институттарымен бірлесіп осы салада мемлекеттік саясатты жүзеге асырады.

2020 жылы Қазақстан Республикасының дін саласындағы 2021-2023 жылдарға арналған мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі кешенді жоспар қабылданды. Ол қоғамдағы зайырлы қағидаттарды нығайтуға және қазақстандық қоғамда конфессияаралық келісім мен тұрақтылықты қамтамасыз етуге бағытталған. ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі 2019 жылы жүргізген әлеуметтік сауалнамаға сәйкес қазақстандықтардың дін саласындағы мемлекеттік органдардың қызметі туралы хабардарлығы 70%-дан астамды құрайды, бұл ретте азаматтардың 30%-дан астамы осы ақпаратқа мақсатты түрде қызығушылық танытады. Сонымен қатар, халықтың шамамен 1/10 бөлігі дін саласындағы мемлекеттік саясатты дұрыс емес деп санайды және оны қолдамайды [13].

Дін саласындағы заңнама Қазақстан Республикасының аумағындағы азаматтар мен діни ұйымдардың құқықтық жауапкершілігін реттейді. Демек, азаматтардың түсіну және білу мақсатында Дін саласындағы саясатқа қатысты хабардар болуы өте маңызды заң және дін саласындағы құқықтар.

Сонымен қатар, жоғарыда аталған сауалнамаға сәйкес, қазақстандықтардың көпшілігі тұрғылықты жеріндегі және жалпы елдегі діни ахуалды қолайлы деп бағалайды, Қазақстандағы түрлі діни конфессиялар арасындағы қатынастарды тікелей бағалау туралы да айтуға болады. Бірақ сонымен бірге респонденттердің үштен бірінен астамы (36,8%) діни жағдай туралы ақпаратқа ие емес, бірақ жалпы түсінігі бар екенін хабарлады. Сауалнамаға қатысқандардың төрттен бір бөлігінен астамы бұқаралық ақпарат құралдары арқылы қоғамдық маңызды мәселелерді қарауды белсенді бақылап отырғандықтан, өздерін дін саласындағы ағымдағы жағдай туралы жақсы хабардар деп санайды. Респонденттердің 62,8% діни жағдайды білетін азаматтар деп санауға болады. Сонымен қатар, уәкілетті орган азаматтар тарапынан хабардарлықтың жоғары деңгейіне байланысты ақпараттық жұмыс арқылы хабардарлық деңгейін арттыруы керек [13].

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, Қазақстанның сыртқы саясаты қолайлы діни орта қалыптастыратынын көреміз, бірақ азаматтар арасында діндердің деструктивті ағымдарына қауіп төніп тұр, сондай-ақ ағымдағы жағдай мен діни саясат туралы хабардарлықтың төмендігі байқалады.

Жоғарыда халықпен ақпараттық жұмыстың маңыздылығы қарастырылды және келесіде 18 бен 65 жас аралығындағы Қазақстанның 2000 респонденті арасында жүргізілген зерттеу нәтижелерін қарастыру керек [2]. Оның нәтижелері төменгі кестеде көрсетіледі.

Кесте №1 – «Діни мәселелер туралы ең алдымен қандай көздерден ақпарат аласыз?»,% – сұраққа жааптардың нәтижесі.

№		%
1	Теледидар, радио, газеттер	38,8
2	Интернеттегі жаңалықтар сайттары	31,1
3	Youtube-каналдар	24,9
4	Әлеуметтік медиа (Facebook, Instagram, басқалар)	21,8
5	Дін қайраткерлерінің уағыздары (қоғамда, жамағатта, приходта)	19,6
6	Кітаптар, журналдар, брошюралар	18,2
7	Діни қызметкерлермен әңгімелер	17,3
8	Мессенджерлер (whatsapp, telegram, Viber және т. б)	13,4
9	Туыстарынан, достарынан	5,5
10	Приход, қауымдастық мүшелерінен	2,0
	Басқа	0,7
	Жауап беру қиын	7,2

Осы кестеден ақпараттың негізгі көзі теледидар, газет, радио – 38,8% және интернеттегі жаңалықтар сайттары – 31,1% екендігі шығады. Діни мәселелер бойынша ақпараттық дереккөздердің танымалдылық рейтингі аймақтан аймаққа қарай өзгеріп отырады. Көбінесе теледидар, радио, газет, интернет-сайттар, әлеуметтік желілер және Youtube арналары сияқты танымал ақпарат көздері бар. Мүмкін, мұндай көрсеткішке Covid-19 пандемиясының салдарынан адамдардың көпшілігі интернетті белсенді қолдана бастаған кезде қол жеткізілді. Бірақ сонымен бірге әлеуметтік желілер мен интернет-ресурстардың мазмұнында деструктивті материалдар болмауы маңызды. Сонымен қатар, діни қайраткерлер де ақпараттық қызметке көп көңіл бөлетінін атап өткен жөн.

Қоғамдағы/жамағаттағы/приходтағы дін қайраткерлерінің уағыздары үлкен рөл атқарады – олардың арқасында әрбір бесінші қазақстандық (19,6%) діни мәселелер бойынша ақпарат алады, сондай – ақ діни қызметшілермен тікелей әңгімелеседі-бұл жағдайда әрбір алтыншы қазақстандық (17,3%). Кітаптар, журналдар, брошюралар да маңызды ақпарат көзі болып табылады-әрбір бесінші қазақстандық олардың қолданылуын көрсетеді (18,2%). Қазақстандықтардың 13,4% – ы діни мәселелер бойынша ақпаратты мессенджерлердің (Whatsapp, Telegram, Viber және т.б) көмегімен алады [2].

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, ақпараттық білім беру және халықпен басқа да жұмыстар жүргізу кезінде, ең алдымен, оны назарға алып, ең танымал ақпараттық көздердің мүмкіндіктерін барынша пайдалану керек деп болжауға болады.

Сонымен қатар, діни экстремизм мен терроризмнің алдын алу бойынша түсіндіру және ақпараттық-насихаттау жұмыстарын жүргізу өте маңызды. Соның ішінде семинарлар мен тренингтер сияқты басқа да ақпараттық – түсіндіру іс-шараларын, әсіресе жастармен пікірталастарды, конкурстарды, флешмобтарды пайдалану, оларды өткізу кезінде халықтың саны мен қамтылуын арттыру, өткізілетін кездесулер туралы уақтылы хабардар ету, жұмыстың атаулы әдістерін, электрондық БАҚ, блогерлердің мүмкіндіктерін, өткізілетін іс-шаралар туралы халықты хабардар етуде SMM-жарнаманы пайдалану сияқты басқа да ақпараттық-түсіндіру іс-шараларын енгізуге болады және оқиғалар.

Қорытындылай келе, алынған нәтижелер бойынша елдегі діни ахуал тұрақты деп болжауға болады және азаматтар дін саласында жүзеге асырылатын мемлекеттік саясатты, елдің зайырлы мәртебесін қолдайды, бірақ сонымен бірге халықпен түсіндіру жұмыстарында олқылықтар бар. Сондай-ақ, теріс көзқарастағы азаматтар мемлекет дін саласында жүзеге асыратын шаралар туралы мүлдем білмеуі немесе нашар хабардар болуы мүмкін екенін ескеру қажет. Өз кезегінде діни сенім мен ар-ождан

құқығын діни себептермен қыспаудың жоғары деңгейі қоғамдағы діни жағдайдың азаматтар үшін қолайлы екендігін көрсетеді.

Қазақстанның табысты тәжірибесі барлық проблемалар халықаралық құқық жүйесіне негізделген бейбіт жолмен шешілетінін көрсетеді. Бұл Қазақстанды басқалар үшін үлгі етеді, бірақ сонымен бірге радикалды дін нысандарын дамыту қаупі бар, оған назар аудару қажет. Мұндай саясаттың нәтижесінде Қазақстан көрші және алыс елдермен келісілген, бейбіт және салмақты саясат жүргізетіні сөзсіз, бұл олардың қарым-қатынасын тұрақты және жүйелі етеді. Сонымен бірге, ішкі саясатта жанжалды жағдайларды болдырмау және деструктивті ағымдардың таралуын болдырмау үшін азаматтармен ақпараттық жұмысты дамыту үшін олқылықтар қалады.

Әдебиеттер тізімі:

Дмитриева И.А. Религиозная политика Республики Казахстан//Вестник Дипломатической академии МИД России. Россия и мир. – 2019. – №3. – Б.113-126.

Министерство информации и общественного развития Республики Казахстан//Аналитический отчет по результатам социологического мониторинга «Оценка государственной политики в религиозной сфере населением Казахстана. – Астана, 2021.

Омеличева М.Ю. Этническое измерение религиозного экстремизма и терроризма в Центральной Азии//Международное политологическое обозрение. – 2010. – №31 (2). – Б.167-186.

Стауб Э. Зорлық-зомбылық пен терроризмнің алдын алу және Амстердамдағы голландиялық және Мұсылман қауымдастықтары арасындағы оң қарым-қатынасты нығайту//Бейбітшілік және Қақтығыс: Бейбітшілік психологиясы журналы. – 2007. – №13 (3). – Б. 333-360.

Діни сенім бостандығы және діни бірлестіктер туралы Қазақстан Республикасының 1992 жылғы 15 қаңтардағы N 1128-ХІІ Заңы. Күші жойылды – ҚР 2011.10.11 №483-ІV Заңымен. URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z920004000_z924000_.htm (Өтініш берілген күні 10.11.2022).

Сулейменова М.Ж., Макалаков, Т.Ж., Карибаев А.Е. Роль Ассамблеи Народа Казахстана в формировании единства и толерантности в Республике Казахстан//Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2017. – Б. 150-153.

Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 11 қазандағы №483-ІV Заңы. URL:<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1100000483> (Өтініш берілген күні 15.11.20 22).

Центр Н. Назарбаева по развитию межконфессионального и межцивилизационного диалога. URL: <https://religions-congress.org/ru/page/o-centre Z1100000483> (Өтініш берілген күні 17.11.2022).

Баймуканов А.К. Опыт Республики Казахстан в регулировании межконфессиональных отношений//Социальная интеграция и развитие этнокультур в евразийском пространстве. – 2021. – №2 (10). – Б.40-45.

Speckhard A. De-legitimizing terrorism: Creative engagement and understanding of the psycho-social and political processes involved in ideological support for terrorism//Democracy and Security. – 2007. – №3 (3). – P. 251-277.

Boucek C. Saudi Arabia's «soft» counterterrorism strategy: Prevention, rehabilitation, and aftercare, Carnegie Papers. – 2008. – P.97.

Schulze K. Indonesia's approach to jihadist deradicalization//CTC Sentinel. – 2008. – №1 (8).

Постановление Правительства Республики Казахстан «Об утверждении Комплексного плана по реализации государственной политики в религиозной сфере Республики Казахстан на 2021 – 2023 годы». №953. URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2000000953> (Отініш берілген күні 28.01.2024).

Akhmerova A., Baisova S., Denisenko V., Stepanchuk M.

Students of the School of Dentistry

«Karaganda Medical University», Kazakhstan

E-mail: Aisha.s04@mail.ru

Scientific supervisor: Alexandra Lamanova master
of pedagogical sciences

THE RELIGIOUS SITUATION AS UNDERSTOOD BY STUDENT YOUTH

Religious identity is the most important component of cultural identity. Religious self-awareness is very significant in shaping world attitudes and in uniting the subjects of world civilizations. The identification strategy of religion is carried out in accordance with the emergence in civilizational knowledge of the concept of God as the highest value and the highest judge, who is in charge of issues of human life and death. The significance of religious identity is especially noticeable when implementing typologies of cultures along confessional lines. In Buddhist, Christian, Islamic types of cultures, religious identity, along with the specifics of the lifestyle, influences the formation of both everyday and vital semantic attitudes of a person. Religious identity is especially strengthenedis taking place in a historical period of uncertainty, characterized by the rise of religious fundamentalism – Hindu, Muslim, Jewish, Christian, Buddhists. In this case, religious identity ensures the integrity of person's self-awareness, helping to overcome the state of despair and uncertainty in future. As the practice of developing